

The End of The Ottoman-Habsburg War in North Africa; 1574 Tunisia Campaign*

Zeynep ERGİNSOY¹

Abstract: Tunisia has occupied a remarkable place about the struggle for Mediterranean reign which has long kept it's charm for the Habsburgs and Ottomans. These two states wanted to dominate Tunisia due to his position, so this place has changed hands many times between them. From time to time, this battle seemed to be a Crusader-Muslim war, but the main purpose was to protect the economic interests of both states. İn 1574, when the Ottoman fleet was on it's way to Tunisia, it ended the struggle for this place. Thus, in both empires, turned their power in other directions. İn this study, the struggle between the Ottomans and the Habsburgs on Tunisia and the 1574 Tunisian expedition which ended this situation were examined.

Keywords: Ottoman, Habsburgs, Tunisia, Mediterranean, Occhiali

Kuzey Afrika'da Osmanlı-Habsburg Mücadelesinin Sonu; 1574 Tunus Seferi*

Özet: Habsburglar ve Osmanlılar için cazibesini uzun süre koruyan Akdeniz hâkimiyeti mücadelesinde Tunus önemli bir yer işgal etmiştir. Konumu itibariyle iki devlette Tunus'a hâkim olmak istemiş, bu sebeple burası birçok kez bu iki devlet arasında el değiştirmiştir. Zaman zaman bu çekişme Haçlı-Müslüman savaşı gibi görünmüş olsa da asıl amaç her iki devlet için de maddi çıkarlarını korumaktır. 1574'te Osmanlı donanmasının çıktığı Tunus seferi burası için yapılan Habsburg-Osmanlı savaşlarının sonuncusu olmuştur. Bu savaşla Tunus uzun bir süre devam edecek olan Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Böylece her iki imparatorlukta güçlerini başka yönlere çevirmişlerdir. Bu çalışmada Osmanlı Devleti ile Habsburgların Tunus üzerine yaşadıkları çekişme ve bu duruma son veren 1574 Tunus seferi ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Habsburg, Tunus, Akdeniz, Kılıç Ali Paşa

1. GİRİŞ

Devletlerin ticari çıkarlarının siyasetlerine yön verdiği dönemlerden biri 16. yüzyıl olmuştur. Ticaret yollarına hâkim olmak dünyaya hâkim olmanın bir başka yoluydu ve bu dönemde bahsi geçen hâkimiyet savaşının en sıcak yaşandığı yerlerden biri Akdenizdir. Osmanlı donanmasında tecrübeli denizcilerin ve levend geleneğinden yetişen kaptanların etkin olduğu 16. yüzyılda Osmanlı donanması altın çağını yaşamıştır.

Bu yüzyılda denizlerde büyük başarılar göstermeye başlayan Osmanlı Devleti ile Habsburglar arasında Akdeniz'de büyük bir hâkimiyet mücadelesi yaşanmıştır. Alman krallık hanedanı olan Habsburglar, 15-20. Yüzyıllar arasında Avrupa'da hüküm sürmüşlerdir. Almanya, Macaristan, Bohemya, İspanya, Napoli-Sicilya ve Sardinya topraklarına hâkim olan Habsburg hanedanı, 1558'de İmparator V. Karl'ın ölmesiyle ikiye ayrılmıştır. Avusturya ve İspanya Habsburgları olarak iki kola ayrılan hanedanın İspanya ve İtalya'daki topraklarını V. Karl'ın oğlu olan II.

¹ Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi, Ankara

*Bu çalışma, Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK' ın danışmanlığında Zeynep ERGİNSOY tarafından hazırlanmış olan "Kılıç Ali Paşa ve Zamanında Osmanlı Devleti'nin Denizlerdeki Faaliyetleri" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

*Corresponding author (İletişim yazarı):
zynperginsoy@gmail.com

Citation (Atf): Erginsoy, Z. (2019). Kuzey Afrika'da Osmanlı-Habsburg Mücadelesinin Sonu; 1574 Tunus Seferi, Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (1): 26-34

Felipe, Avusturya koluna ise kardeşi Ferdinand hükmetmiştir. (AnaBritanica, C.10, 233-235) II. Felipe'nin yönetimindeki Habsburgların İspanya kolu 16. yüzyıl boyunca Osmanlıların Akdeniz'deki en büyük rakibi olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz siyasetini şekillendiren temel sebep kıyılarını ve Doğu Akdeniz'deki hâkimiyetini korumak olmuştur. İspanya'yı Akdeniz'de Osmanlı Devleti ile karşı karşıya getiren neden ise Kuzey Afrika'da faaliyet gösteren Türk korsanların, İspanyol kıyılarına ve deniz ticaretine verdiği zararı engellemek olmuştur (Tabakoğlu, 2016: 267-269).

Osmanlı Devleti, Mısır, Suriye, Mekke, Medine'ye hâkim olarak Doğu Akdeniz'deki ticaret noktalarını da ele geçirmiş oluyordu. Osmanlı'nın uzun mesafeli ticari ilişkilerde bulunabilmesi için donanmasını güçlendirmesi gerekiyordu (Brummet, 2009: 261-262). Bu yüzden I. Süleyman, dönemin tecrübeli ve başarılı denizcisi Barbaros Hayrettin'i maiyetine alarak donanmanın başına geçirmiştir. Asıl adı Hızır olan Barbaros Hayrettin, kardeşi Oruç Reis ile Kuzey Afrika sahillerinde başarılı faaliyetlerde bulunmuş ve 1516 yılında ise Cezayir'e hâkim olmuştur (Turan, 1992: 65-67). Barbaros Hayrettin Paşa, tersaneleri ıslah etmiş ve derin denizcilik tecrübesi sayesinde Osmanlı donanması kısa sürede güçlenmiştir (Halaçoğlu, 2014: 62-63).

Kuzeyinden Akdeniz'in suları ile çevrili olan, Atlas sıra dağları topraklarından geçen Tunus, doğusunda Gudamis (Libya), batısında Tebesse'ye (Cezayir) komşudur (İbn-i Haldun, 1988:302). Tunus'un Akdeniz'e hâkim bir konumda olması sebebiyle buranın İspanyolların elinde bulunması Osmanlı'nın hem Akdeniz'deki hem de Cezayir'deki hâkimiyeti için bir tehdit olmuştur. İspanya'nın ise Malta, Sicilya ve Tunus üçgenine sahip olması ile Batı Akdeniz'de etkin bir güç haline gelmesini sağlamıştır. İspanyolların Sicilya ve Malta'nın güvenliği için Tunus'u elinde tutması gerekiyordu. Osmanlı gibi güçlü bir devletin Tunus'u ele geçirmesi halinde bölgedeki İspanyol hâkimiyeti büyük bir tehdit altında kalacaktı.

2. OSMANLI DEVLETİ'NİN HÂKİMİYETİ ÖNCESİNDE TUNUS

Tunus'a ilk yerleşen halkların Batı Asya ve Avrupa'dan gelen topluluklar olduğu söylenmiştir. Daha sonra ise buraya Berberiler yerleşmeye başlamıştır. Suriye'den gelen Fenikelilerin yerleşimiyle Tunus ticari bir merkez haline gelmiştir. Kartaca şehrini merkez edinen Fenikeliler IX. yüzyılda bölgede önemli bir deniz gücü ve büyük bir imparatorluk haline gelmiştir. Roma ve Kartacalılar arasında yaşanan Pön savaşında yenilgiye uğrayan Kartacalılar yıkılmış ve buraya Romalılar hâkim olmuştur. Romalılar, Kartacayı Kuzey Afrika'daki topraklarının merkezi haline getirmişlerdir. Ancak İspanya'dan gelen Vandallar bölgedeki Roma hâkimiyetine son vermiştir. 440-535 yılları arası yaklaşık bir asır hüküm süren Vandallar 535 yılında Tunus'a Bizans'ın hâkim olmasıyla buradaki etkinliklerini kaybetmişlerdir. Bizans 647 yılında Müslümanların buraya gelişine kadar bölgeye hâkim olmuştur (Yiğit, 2012:385-388).

Üçüncü İslam halifesi Hz. Osman zamanında İrfikiye'nin fethine çıkan Abdullah b. Sa'd b. Ebû Serh Tunus'u vergiye bağlamıştır. Hz. Ali ile Muaviye arasındaki mücadele sırasında İslam hâkimiyetinden çıkan Tunus'u Muaviye b. Hudeyc geri almıştır. Daha sonra çıkan Berberi isyanları sırasında Kartaca gibi sahil şehirleri Bizans'ın eline geçmiştir. 701 yılında Berberi isyanlarını bastıran Hassan b. Numan¹ Kartaca'yı almış ve Tunus şehrini kurmuştur. İlerleyen yıllarda bölgeye Abbasiler hâkim olmuştur. Beşinci Abbasî halifesi Harun Reşid'in İbrahim b. Ağleb'i babadan oğula geçmek üzere vali tayin etmesiyle Tunus'ta Ağlebiler dönemi başlamıştır. 909'da Ağlebilerle büyük bir mücadeleye giren Fâtımiler, Ağlebilere son vererek Tunus'a hâkim olmuşlardır. Şii Fâtımilerin Tunus'ta kendi mezheplerini yaymak için yaptığı baskılar sonucu burada isyanlar çıkmıştır. Uzun süren bu mezhep çekişmesinden sonra Fâtımiler Mısır'a çekilmiştir. Fâtımî halifesi Muiz-Lidinillâh Mısır'a giderken İrfikiye'nin yönetimini Berberi Ziri kabilesinin lideri Bulukkin b. Ziri es-Sanhâci'ye bırakmasıyla Tunus'ta Ziriler dönemi başlamıştır. 1148'de Normanların bölgeye saldırarak Tunus'un doğusundaki sahil şehirlerini ve Mehdiye'yi işgal etmesi üzerine, Ziri halifesi Hasan b. Ali, Fas'a hâkim olan Muvahhidlerin kurucusu Abdülmü'min el-Kûmi'den yardım istemiştir. 1158'de Fas'a hâkim olan Muvahhidler tarafından Tunus alınmış, buraya ve bölgedeki diğer şehirlere akrabaları olan Berberi Hafsi ailesinden

¹ Emevilerin V. halifesi olan Abdülmelik b. Mervan tarafından bölge valiliğine atanmıştır. (Yiğit, 2012: 385-388)

valiler atamışlardır. 1228'de Ebû Zekeriyâ el-Hafsî bağımsızlığını ilan ederek Tunus'u ve İfrikiye'nin tamamını ele geçirmiştir. Böylece bölgede uzun süren Hafsî hanedanlığının hükümdarlığı başlamıştır. Ancak bir süre sonra hanedanlıkta taht kavgaları baş göstermiş ve sonunda Ebû Hafs Ömer zamanında (1284-1295) ülke Tunus ve Bicâye olarak ikiye bölünmüştür. Taht kavgaları yüzünden güç kaybeden Hafsîler, tehditlere açık hale gelmiştir. XV. yüzyılın sonunda İspanya başta olmak üzere Avrupa devletlerinin bu sahillere saldırıları yoğunlaşmıştır (Yiğit, 2012:385-388).

XVI. yüzyılın başında Türk denizcilerin Tunus ve civarında başarılı seferler yapmasıyla Osmanlı Devleti'nin bölgeye olan ilgisi artmıştır. Dönemin başarılı denizcileri olan Oruç ve Hızır reisler, elde ettikleri ganimetin beşte biri karşılığında Hafsî Sultanı V. Muhammed'le anlaşarak Tunus şehrine 10 mil uzaklıktaki Halkulvad kalesine yerleşmişlerdir. 1518'de Oruç Reis'in ölümünden sonra Halkulvad kalesi İspanyolların hedefi haline gelmiş ve yıkılmıştır (Kavas, 2012: 388-393).

3. BARBAROS HAYREDDİN PAŞA'NIN TUNUS'A SEFERİ

Tunus'a hâkim olan Hafsî hanedanından Muhammed bin Hasan'ın ölmesiyle geride kalan kırk beş erkek çocuğundan biri olan Sultan Mevlay Hasan b. Muhammed tahta çıkmıştır. Sultan Hasan neredeyse tüm kardeşlerini öldürmüş sadece Reşit ve Abdülmümin adlı iki kardeşi Arap kabilelerine sığınarak canlarını kurtarmayı başarmıştır. Sultan Hasan'ın zevk ve sefaya çok düşkün ve zalim bir hükümdar olması halkın onu istememesine, kardeşi Reşit'e gelip babasının tahtına geçmesi çağrısında bulunmasına sebep olmuştur (Razûk, 1997:125-128). Bu durumu öğrenen Sultan Hasan, hükümdarlığı için bir tehdit haline gelen kardeşi Reşit'i öldürme kararı almış saklandığı Arap kabilesinden kardeşinin kendisine teslim edilmesini talep etmiştir. Söz konusu Arap kabilesi Reşit'i teslim etmek yerine onun kaçmasına yardım etmiştir. Sultan Hasan'ın elinden kaçan Reşit, Cezayir'e gelerek Barbaros Hayreddin'e sığınmıştır. Reşit'in Barbaros Hayreddin'e sığındığını öğrenen Sultan Hasan, I. Süleyman'a elçi göndererek kardeşinin kendisine teslim edilmesini istemiştir. Bu isteğe cevaben Sultan Süleyman kardeşi Reşit'in İstanbul'da tutulacağı ve artık Tunus'a gelmesine müsaade edilmeyeceğini söylemiş ve Reşit ile Barbaros Hayreddin'i İstanbul'a çağırmıştır (Peçevi, 1981: 346-348).

I. Süleyman'ın daveti üzerine 1534'te İstanbul'a gelen Barbaros Hayreddin burada Cezayir beylerbeyliği ve kaptan-ı deryalık makamına getirilmiştir. Bilindiği üzere kaptan-ı derya, Osmanlı donamasının başkumandanıdır. Eskiden Gelibolu Sancakbeyine verilen bu görev bazen vezir-i azam ve vezirlere de verilmiştir. Ancak Barbaros Hayrettin Paşa ile birlikte kaptan-ı deryalık görevi beylerbeyi rütbesindekilere verilmeye başlanmıştır (Uzunçarşılı, 1988:414-415).

Tunus'a hâkim olan Hafsî hanedanından Sultan Hasan'ın kardeşi Reşid, Hayrettin Paşa ile birlikte İstanbul'a gelmiş ve kendisine burada padişah I. Süleyman tarafından aylık bağlanmıştır. Kaptan-ı deryalık görevine getirilen Barbaros Hayreddin Paşa, Padişaha Tunus şehrinin ve bölgede Osmanlı donamasının kışlaması için en uygun yerlerden biri olan Halku'l-vad'ın alınmasının Osmanlı Devleti için büyük önem arz ettiğini söyleyerek Tunus'un fethi için I. Süleyman'dan buyruk almıştır. Bunun üzerine Reşid İstanbul'da tutulmuş Hayrettin Paşa'nın komutasındaki Osmanlı donaması da Tunus'a doğru hareket etmiştir (Katip Çelebi, 2007: 62).

Büyük bir donanmayla sefere çıkan Barbaros Hayreddin, Tunus seferine çıktığı Avrupalı devletlerin anlamaması için önce İtalyan sahillerini yağmalamış, 15 Ağustos 1534'te Tunus yakınlarındaki Benzert'e demirlemiştir. Daha sonra Tunus için stratejik bir mevkiye bulunan Halkulvad (La Goletta) limanını ele geçirmiştir. Tunus'un ileri gelenlerine haber gönderip halkın sorun çıkarmaması için yardım etmelerini isteyen Barbaros Hayreddin, gerekli hazırlıklar tamamlandıktan sonra Tunus'a gelerek şehrin yönetimine el koymuştur (Bilgin, 2013: 185-186).

Osmanlıların Tunus'u ele geçirmesi üzerine İspanya'ya kaçan Sultan Hasan, V. Karl'a sığınarak Osmanlılara karşı yardım istemiştir. Böylece V. Karl Afrika seferine çıkmaya karar vermiştir (Danışmend, 2011: 590). 24.000 asker ve 300 parça gemiden oluşan bu donanmanın komutanlığına Andrea Doria getirilmiştir. İspanyol askerlerinin yanı sıra Alman, İtalyan askerlerinin ve St. Jean Şövalyelerinden meydana gelen donanma 29 Mayıs 1535'te Tunus seferine çıkmıştır. 15 gün sonra Halkulvad (La Goletta) a gelen İspanyol donanması burayı kuşatmıştır. Burayı muhafaza ile görevlendirilmiş olan Barbaros Hayreddin'in kaptanlarından Sinan Reis yeterli askeri güce sahip olmadığı için kaleyi terk etmiştir. Halkulvad'ın

kaybedilmesi üzerine elindeki 16.100 askerin Tunus'u savunmada yetersiz kalacağını anlayan Barbaros Hayreddin kuşatmanın 31. günü, kethüdası Cafer Ağa'nın emrine 5000-7000 asker bırakarak Tunus'u terk etmiştir. Böylece Tunus'un tamamen savunmasız kalmıştır. 21 Temmuz 1535'te İspanyol ordusu hücumu geçmiş ve Tunus tekrar İspanyol hâkimiyetine girmiştir (Kavas, 2012:388-393). Peçevi'ye göre ise Barbaros Hayreddin'in İspanyol ordusuna saldırı için kaleden çıktığı sırada kenti emanet ettiği kethüdası Cafer Ağa'nın ihanet ederek kırk bin esiri serbest bırakıp kaleyi ele geçirmiştir. Kethüda Cafer Ağa'nın Osmanlı ordusunu top ateşine tutmasıyla Barbaros Hayreddin geri çekilmek zorunda kalmış ve Tunus kaybedilmiştir (Peçevi, 1981: 348). Tunus'u ele geçiren İspanyol askerleri şehirde büyük bir katliam ve yağma yapmış, birçok Tunuslu öldürülmüş ve esir alınmış, buradaki cami ve medreseler tahrip edilerek nadir eserler yakılmıştır. Bu katliamdan canını kurtarabilen birçok Tunuslu ise çölde açlık ve susuzluktan ölmüştür. Tunus'ta bulunan 150 civarındaki Osmanlı gemisinin ise bir kısmı yakılmış ve bir kısmı da İspanyollar tarafından ele geçirilmiştir. İspanyolların Tunus'u ele geçirmesiyle Sultan Hasan tekrar tahta geçmiştir (Bilgin, 2013: 190).

4. TUNUS'UN ULUÇ ALİ PAŞA TARAFINDAN ALINIŞI

Bir süre sonra Tunus halkı ayaklanarak Sultan Hasan'ı tahttan indirip yerine oğlu Hamit'i tahta geçmesi için ikna etmişlerdir. Sultan Hasan yine İspanya'dan destek alarak tahta geçmeyi denediye de başarılı olamamıştır. Halk ayaklanarak Sultan Hasan'ı yakalamıştır ve oğlu Hamit babasının gözlerine mil çektirmiştir (Peçevi, 1918: 349). Ancak Sultan Hamit'de zevk ve sefaya dalmış, babası gibi halkı rahatsız eden ahlak dışı hareketler yapmaya başlamıştır. Yirmi beş yıl Tunus'a hükmeden Sultan Hamit'in zulmüne artık dayanamayan halk Cezayir-i garp beylerbeyi Uluç Ali Paşa'ya şehri alması için haber göndermişlerdir (Uzunçarşılı, 2011: 30). Uluç Ali Paşa 1569'da Cezayir'den Tunus'a ordu göndermeden önce seyr ü sefer mevsiminin geçmesini ve Habsburg donanmasının çekilmesini beklemiştir (Gürkan, 2011: 18). Bu sırada İspanyol orduları Hollanda'daki isyanlar ve İspanya'daki Morisko ayaklanmasıyla meşgul olduğu için Uluç Ali zamanlamayı iyi yapmış ve küçük bir kuvvetle Tunus'u ele geçirmiştir (Finkel, 2007: 144). Uluç Ali burada Sultan II. Selim adına hutbe okutmuş ve Hafsi hanedanının yüzyıllardır sahip olduğu

hazineleri ganimet olarak almıştır (Peçevi, 1918: 349). Ayağına gelen fırsatı iyi değerlendiren Uluç Ali, Tunus'u ele geçirdiyse de Halkulvad (La Goletta) ı alamamıştır. Tunus kalesine göre daha korunaklı bir yapıya sahip olan Halkulvad kalesini ele geçirmek için daha fazla asker ve zamana ihtiyaç olması ve Osmanlı ordusu bu sırada Kıbrıs seferiyle meşgul olduğu için Uluç Ali, Tunus'un alınmasıyla yetinmiştir. Fetihden sonra Cezayir beylerbeyliğine bağlanan Tunus'un yönetimi Uluç Ali Paşa'ya vekâleten Ramazan Paşa'ya verilmiştir (Bilgin, 2013: 194). Tunus'tan yirmi parça çektiri gemisiyle İstanbul'a giden Paşa ganimet aldığı birçok değerli eşyayı II. Selim'e armağan etmiş ve Padişahın iltifat ve teveccühünü kazanmıştır (Peçevi, 1918: 349).

5. İSPANYOLLARIN TEKRAR TUNUS'A EGEMEN OLMASI

1571 yılında Osmanlı donanması ve Papalık, Venedik, İspanya'dan oluşan Kutsal İttifak adı verilen Hristiyan birliği arasında yaşanan İnebahtı savaşı Osmanlı Devleti'nin yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Ancak bu ittifak başarıya ulaşmış Osmanlı donanmasını yenilgiye uğratmış olsa da uzun ömürlü olmamıştır. Birlik içindeki devletler arasında yaşanan fikir ayrılıkları ve çıkar çatışmaları sebebiyle ittifak gücünü yitirmiştir. 1 Mayıs 1572'de Papa V. Pius'un da ölümüyle Kutsal İttifak, birliği sağlayan ve destekleyen en önemli unsuru da kaybetmiştir (Danişmend, 2011: 587). Osmanlı'nın beklenmedik bir şekilde donanmasını kısa sürede yeniden inşa etmesi İnebahtı yenilgisini önemsiz bir detay gibi göstermiş ve büyük bir güç gösterisi olmuştur. Kutsal İttifakın etkisini yitirmesiyle yalnız kalan Venedik eskisi gibi Osmanlılarla dostluk ilişkileri kurmak için girişimlerde bulunmuş ve bunun sonucunda Osmanlı ile Venedik arasında 7 Mart 1573'te bir barış anlaşması imzalanmıştır (Hammer, 2008: 275-276). Bu barış anlaşması Venedik için İnebahtı zaferinden hiçbir kâr elde edememiş olması anlamına geldiği gibi aynı zamanda Kutsal İttifakın dağılışının da resmen gerçekleşmesi anlamına gelmiştir.

Papa V. Pius'un yerine seçilen yeni papa XIII. Gregorius, Venedik'in Osmanlı ile barış anlaşması imzalamasına çok öfkelenmiştir. Cumhuriyet elçisine çok kötü davranan Papa XIII. Gregorius, Venedik'e verdiği büyük ve küçük lütufları geri çekmiştir (Braudel, 1990: 319).

İki yıl boyunca kendisini çok uğraştıran Moriskoların isyanını başarıyla bastırmış olan

İspanya açısından Kutsal İttifakın resmen dağılışı Kuzey Afrika'ya yapılacak bir seferin yolunu açmıştır. Ancak İspanya, seferin nereye yapılacağı konusunda kararsız kalmıştır. Don Juan, II. Felipe ve İspanyol kamuoyu seferin Cezayir'e yapılmasını istemiştir. Ancak Sicilya ve Madrid'deki meclisin tercihinin Bizerte ve Tunus olması ayrıca İspanyol üslerinin de buraya yakın olması sebebiyle Tunus'a sefer yapılmasına karar verilmiştir (Braudel, 1990: 320). Böylece İspanyol donanması Halkulvad yani La Goletta garnizonunda bulunan İspanyol askerlerinden de destek almayı planlamıştır (Tabakoğlu, 2016:363).

Don Juan de Austria komutasındaki İspanyol donanması 7 Eylül'de hazırlıklarını tamamlamak için Palermo limanına girmiştir. 107 kadirga, 31 gemi, 13.000 İtalyan, 9.000 İspanyol ve 5.000 Alman askerinden oluşan İspanyol donanması İnebahtı savaşının yıl dönümü olan 7 Ekim 1573'te Tunus'a doğru hareket etmiştir (Braudel, 1990: 322). 9 Ekim'de ordusuyla karaya çıkan Don Juan de Avustria, İspanyol askerlerinin bulunduğu La Goletta kalesine bir mil kala kamp kurmuştur (Tabakoğlu, 2016: 363). İspanyol donanmasının kuşatmasına direnecek gücü olmayan ve sefer mevsiminin geçmiş olmasıyla da desteksiz kalmış olan Ramazan Paşa şehirden çekilmiştir (Bilgin, 2013: 195). Böylece hiç bir direnişle karşılaşmadan İspanyol ordusu Tunus'u ele geçirmiştir. Tunus'un teslim oluşuyla buraya bağlı bir şehir olan Bizerte'de Don Juan'a hediyeler göndermiş ve İspanyol hâkimiyetini kabul ettiğini bildirmiştir. Don Juan de Austria, kimsenin öldürülmemesi ve esir edilmemesi şartıyla şehrin yağmalanması için askerlere izin vermiştir (Tabakoğlu, 2016: 363). Tunus'un bir kere daha İspanyol hâkimiyetine girmesi üzerine Tunus eski hâkimi Mevlay Hasan'ın oğlu Hamit tekrar tahta geçme ümidiyle İspanyolların yanında yer almıştır. Ancak amacına ulaşamamıştır. Tunus alındıktan sonra Don Juan de Austria bir savaş meclisi toplayarak Tunus yönetimini İspanyol hâkimiyetindeki yerel yöneticilere mi, yoksa doğrudan İspanyol idaresinde mi olması gerektiği konusunu tartışmaya açmıştır. Tunus'ta kendi idaresinde İspanya'ya bağlı bir Hristiyan krallık kurma hayali olan Don Juan ikinci seçeneğe daha sıcak bakıyor olsa da 14 Ekim'de yönetimin İspanya Kralı'na bağlı bir valiye bırakılması kararı alınmıştır (Tabakoğlu, 2016: 363-364). Sultan Hamit, çocuklarıyla birlikte Napoli'ye götürülürken kardeşi Mevlay Muhammed Tunus'ta İspanyol Hidivi yapılmıştır (Aksun, 1994: 362). Böylece Hafsî hanedanının krallık dönemi sona ermiş ve hanedanlık İspanya

Kralının valisi konumuna düşmüştür. Don Juan de Austria, 4.000 İtalyan ve 4.000 İspanyol askerinin oluşturduğu 8.000 kişilik askeri kuvveti Gabriel Cervellon komutasına bırakıp, Bizerte'ye 600 kişilik bir ordu göndererek 2 Kasım'da Palermo'ya dönmüş ve İspanyolların 1573 Tunus seferi başarıyla sona ermiştir (Tabakoğlu, 2016:364).

6. TUNUS ÜZERİNE II. FELIPE – DON JUAN DE AUSTRIA ÇEKİŞMESİ

Kral II. Felipe, şüpheli bir karaktere sahip olması ve etrafta dolaşan dedikodular yüzünden gayrimeşru kardeşi olan Don Juan de Austria'nın Tunus hakkındaki planlarının İspanyol çıkarlarını korumaktan çok kendi çıkarlarını koruduğu fikrine kapılmıştır. Papa V. Pius'un önderliğini yaptığı Kutsal İttifak sırasında Papa, Don Juan de Austria'ya savaşta elde edeceği ilk "kâfir" devletin kralı yapacağı sözünü vermiştir. Tunus seferinden dönen Don Juan, Papa V. Pius'un ölümü üzerine Papa olan XIII. Gregory'e özel kâtipi Escovedo'yu göndererek kendisinin Tunus kralı olması için II. Felipe'yi ikna etmesini istemiştir. 16 Ocak 1574'te Madrid'teki Papalık elçisi, II. Felipe ile görüşerek bu isteği dile getirmiştir. Ancak kral Tunus krallığını vermenin İspanya kralının yapabileceği bir şey olmadığını ve Don Juan'a bu tacın verilmesinin yaptığı hizmetler için uygun bir ödül olmayacağını söyleyerek reddetmiştir. Bir taca sahip olarak gayrimeşru olmanın dezavantajlarından kurtulabileceğini düşünen Don Juan de Austria'nın, Tunus krallığının yanı sıra 1566 yılından beri İngiltere Kraliçesi Elizabeth'in esiri olan İskoç Kraliçesi Mary ile evlenerek İngiltere Kralı olması da gündeme gelmiştir. Şüphesiz Papa ve İngiliz Katolikleri bu fikrin en büyük destekçileri olmuştur (Tabakoğlu, 2016: 365).

II. Felipe ve kardeşinin fikirleri Don Juan de Austria'nın Tunus'ta inşa etmek istediği yeni kale hakkında da çatışmıştır. II. Felipe, Tunus'u korumak için görevlendirilecek binlerce askeri finanse etmek İspanya'nın ekonomisi için çok büyük bir yük olacağından sadece şehrin ele geçirilmesi ile yetinilmesi gerektiğini söylemiş ancak Don Juan buna karşı çıkmıştır. Kuzey Afrika'daki korsan üslerinin temizlenip buradaki kalelerin yıkılmasını isteyen II. Felipe'ye muhalif olarak kardeşi Osmanlı tehdidine karşı Tunus'a güçlü bir şekilde yerleşmesi gerektiğini savunmuştur. Hristiyanların gözünde İnebahtı zaferinin kahramanı olan Don Juan'ın isteği üzerine kral II. Felipe, Tunus'ta güçlü bir garnizon

bırakılmasına ve yeni istihkâmların inşasına izin vermiştir. Bununla beraber II. Felipe'nin Don Juan de Austria'ya yazdığı 5 Nisan 1574 tarihli mektupta önceliği Tunus'un elde tutulmasına verdiği ve inşa edilecek yeni kaleye dair itirazlarını belirttiği görülmektedir. Mektuba göre II. Felipe olası bir Osmanlı saldırısına karşı tedbirli olmak için şehrin tahliye edilmesi gerektiğini, böylece La Goletta kalesinin eskiden olduğu gibi ellerinde tutulabileceğini tavsiye etmiştir. Ayrıca yeni yapılan kalenin yanlış yere yapıldığını buradaki su kaynaklarının yetersiz olduğunu, etraftaki tepelerin buraya hâkim olduğunu da söylemiştir. Yine de II. Felipe, son kararı Don Juan de Austria'ya bırakmıştır. Ancak bir Osmanlı baskını yaşanması durumunda askerleri savunmaya karar verirse sadece İtalyan askerlerini kullanması, İspanyol birliklerine zarar vermemesini söylemiştir. Don Juan ise II. Felipe'ye cevaben yazdığı mektupta inşa edilen istihkâmların tecrübeli komutanlar ve askerî mühendislerin görüşleriyle yapıldığını bildirmiştir. Osmanlıların uzaklık sebebiyle Kuzey Afrika'da uzun süre kalmasının mümkün olmadığını söylemiştir. Ayrıca Tunus istihkâmlarının ve buradaki komutanların güvenir olduğunu ve Tunus'un kaybedilmesi halinde burada bulunacak Osmanlı gücünün gemiyle bir günlük mesafede olan Sicilya krallığı için büyük bir tehdit olacağını belirtmiştir (Tabakoğlu, 2016: 366-367).

Don Juan de Austria'nın Tunus'ta sağlam kaleler inşa edip burayı koruma isteği İspanyoların burası için büyük çaba ve para harcaması demektir. II. Felipe'nin burayı İspanya'ya bağlı bir toprak, bir sömürge gibi görmesine karşılık Don Juan de Austria'nın, Tunus'u tamamen İspanyol toprağı haline getirmeye çalışması onun Tunus'un Akdenizdeki konumuna önem vermesinden çok hala burada bir Hristiyan krallığı kurma hayalinin peşinde olduğunu göstermektedir.

7. OSMANLI DEVLETİ'NİN TUNUS'UN ALINMASI İÇİN YAPTIĞI HAZIRLIKLAR

Tunus'un İspanyolların eline geçmesi Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki eyaletleri olan Cezayir ve Trablusgarp arasında güçlü bir İspanyol üssünün kurulması anlamına geliyordu. Bu durum Osmanlı'nın Kuzey Afrika'daki varlığı için büyük bir sorun teşkil etmiştir. Malta-Sicilya-Tunus

eyaletlerinin İspanyolların elinde olması Cezayir'i İstanbul'dan ayırmıştır. Bu yüzden Osmanlı Tunus'un tekrar alınması için bir an evvel harekete geçmiştir (Bilgin, 2013: 196).

Vezir-i azam Mehmed Paşa sefer mevsimine kadar tam donanımlı iki yüz altmış sekiz kadirge ve kalite, on beş mavuna, on beş kalyon ve kırk sekiz bin kürekçiyi sefer için hazırlamıştır (Çelebi, 2007: 120). Altıncı vezir Sinan Paşa orduya serdar tayin edilmiş, donanmanın komutasında ise Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa görevlendirilmiştir. Bundan başka bu sefere katılanlar arasında Cezayir Beylerbeyi Ramazan Paşa, Trablusgarp Beylerbeyi Mustafa Paşa, Ramazan Paşadan önce Cezayir beylerbeyliği yapmış olan ve sonradan Kıbrıs Beylerbeyi olan Ahmet Paşa gibi isimler de yer almıştır (Bilgin, 2013: 196). Ayrıca orduda bulunan Anadolu, Karaman, Maraş askeri ile yeniçerilerin yanı sıra, padişah sağ ulûfe bölüğü² de bu seferde vazifelendirilmiştir (Çelebi, 2007: 120). Osmanlı donanması 15 Mayıs 1574 günü Kapudan Kılıç Ali Paşa komutasında denize açılmıştır (Tabakoğlu, 2016: 367). Gelibolulu Mustafa Ali ise donanmanın sefere çıkış tarihini Temmuz 1573 olarak vermiştir (Ali, 2000: 170). Donanma Çanakkale boğazından çıktıktan sonra Ağrıboz adasına uğrayarak donanmanın yiyecek ihtiyacını almıştır. Adaların arasını korumak için on beş – yirmi kadirge bırakılarak Mora yarımadası sahilleri takip edilmiş ve Modon limanına gelinmiştir (Kurtuluş, 1935: 585). Osmanlı donanması, 22 Temmuz'da karaya asker çıkarmıştır. Osmanlı ordusu ikiye bölünmüş, La Goletta kalesinin kuşatmasını Sinan Paşa bizzat idare ederken, yeni yapılan kaleyi ise Haydar Paşa kuşatma altına almıştır. Kapudan Kılıç Ali Paşa, La Goletta'daki mücadeleye denizden top ateşiyle destek vermiş ve karaya kuşatma çalışmalarına yardım eden denizci ve kürekçileri çıkarmıştır (Tabakoğlu, 2016: 367).

8. DON JUAN DE AUSTRIA'NİN TUNUS'A YARDIM GÖNDERME ÇALIŞMALARI

Osmanlı'nın, Tunus'a saldırdığını öğrenen Don Juan de Austria hemen buraya yardım götürmek için hazırlıklara başlamıştır. II. Felipe, Don Juan'a Sicilya'da yapacağı yardım hazırlıkları için 100.000 duka göndermiştir. Ayrıca Napoli ve Sicilya genel valilerine yardım için yapılan hazırlıklara destek

² Ulûfeciler devletten aylık alan atlı kapıkulu askerleridir. Bunlar sağ ve sol olmak üzere iki bölüktür. Sağ ulûfeciler; yürüyüşlerde padişahın sağından yürüyen sipahi bölüğünün sağ tarafında, sol ulûfeciler ise padişahın solunda yürüyen sipahilerin solunda yürürlerdi. Savaş meydanında ve ordunun kamp yerinde ise padişah sancağının biri sağında öteki solunda dururdu. Hazineyi korumak dahi bu bölüğün işiydi (Çelebi, 2007:120).

olmalarını emretmiştir. Ancak II. Felipe, kardeşinin emrindeki 120 kadirge ile Osmanlı donanmasına karşı koyamayacağını biliyordu bu yüzden kardeşine kendisini hiçbir şekilde tehlikeye atmamasını tembihlemiştir. Osmanlı kuşatması devam ederken buradaki faaliyetlerin gözlemlenmesi için Gil de Andrada Tunus kıyılarına gönderilmiş ancak sert rüzgârlar yüzünden kadirgeler Sardinya kıyılarına sürüklenmiştir. Eylül 1574'te Don Juan Trapani'de 5000 asker ve 106 gemiden oluşan bir ordu toplamış ve hazırlıklara devam etmiştir ancak bu sırada Tunus'un Osmanlılar tarafından alındığı haberi gelmiştir (Tabakoğlu, 2016:368).

9. TUNUS'UN OSMANLI DEVLETİ TARAFINDAN ELE GEÇİRİLİŞİ

Osmanlı ordusu karaya asker çıkardıktan üç gün sonra Tunus alınmıştır (Uzunçarşılı, 2011: 30). Tunus ve La Goletta kalelerinin farklı komutan ve valilere sahip olması Osmanlılara karşı İspanyol komutasının bölünmesine neden olmuştur. Tunus istihkâmlarını Gabriel Cervellon, La Goletta'yı ise Pedro Portocerrero savunmuştur. Hem Tunus şehrinde hem de yeni inşa edilen kaleden sorumlu olan Gabriel Cervellon her iki kalenin de savunulmasının zor olması sebebiyle Tunus şehrinin boşaltılmasını emretmiştir. Yeni kale inşaatı tam olarak bitmemesine rağmen saldırılara dayanacak güçte yapılmış olduğu için askerler buraya çekilmiştir (Tabakoğlu, 2016: 368-369). La Goletta ise modern yapıyla yapılmıştı, kırk üç yıldır İspanyolların sürekli sağlamlaştırdığı ve sadece bu kale ile Arap yarım adasını ele geçirebilecek kadar güçlü ve eşi olmayan bir kale olduğu söyleniyordu (Çelebi, 2007: 121). La Goletta kalesinde askerî mühendis olarak görev yapmış olan Giacomo Zitolomini yaptığı hizmetlere karşılık beklediği ödülü alamayınca İstanbul'a gitmiş ve Müslüman olarak Mustafa ismini almıştır. Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın Tunus'a gelirken yanında getirdiği bu mühtedi Osmanlılara istihkâmlar hakkında önemli bilgiler vermiştir. Kaleye yapılan top atışları yıldız şeklinde inşa edilen kaleden etkisiz kalmış, bu yüzden kale duvarlarının altına lağım kazılması karar verilmiştir (Tabakoğlu, 2016: 368-369).

Sinan Paşa'nın bizzat kumanda ettiği La Goletta kuşatması otuz gün sürmüş ve 24 Ağustos'ta yapılan hücumla kale ele geçirilmiştir. Kalenin alınmasıyla 200 top ve 33 bayrak ele geçirilmiştir. Bu kuşatma esnasında 5000 kişi ölmüş birçok kişi de esir alınmıştır (Hammer, 2008: 277). Esirler arasında Osmanlıların Tunus'u almasıyla

beraberindeki yedi bin asker ile kaçarak La Goletta'ya sığınan Tunus Hidivi Mevlay Muhammed de bulunuyordu (Peçevi, 1918: 355). Hafsi hanedanlığının son sultanı olan Mevlay Muhammed, İstanbul'a götürülmüş ve ölene kadar orada hapiste tutulmuştur (Bilgin, 2013: 197).

La Goletta'nın alınmasıyla Osmanlı ordusu bütün gücünü yeni yapılan kaleye yoğunlaştırmış, Sinan Paşa ve Kılıç Ali Paşa komutasındaki kuvvetlerin desteği ile kale 13 Eylül'de teslim olmuştur. İspanyolların bir önceki yıl yaptıkları yığınak sayesinde Osmanlıların eline büyük miktarda silah ve cephane geçmiştir (Tabakoğlu, 2016: 369). Sanat değeri olan 500 adet top İstanbul'a götürülmek üzere gemilere yüklenmiştir (Kurtuluş, 1935: 585). La Goletta kalesi ise güçlülükte eşi benzeri olmayan bir kale olduğu için Osmanlıları Tunus'un fethinde en fazla zorlayan istihkâm olmuştur. Bu sebeple Tunus'un tekrar kaybedilmesi durumunda İspanyolların ellerinde direnebilecekleri güçlü bir kale olmaması için buranın olduğu gibi bırakılmasının zararlı olduğu düşünülmüştür. Bütün paşaların kalenin ortadan kaldırılmasında hemfikir olmasıyla, otuz yerden kalenin kuleleri altına lağım kazılıp içi boşaltılmış ve donanma gemileri alarga edildikten sonra ateş verilmiş kale büyük bir gürültüyle yıkılmıştır (Çelebi, 2007: 121).

Fethi tamamlanan Tunus bir Osmanlı eyaleti haline gelmiş Tunus'a ilk beylerbeyi olarak Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın Cezayir kaymakamı Ramazan Paşa tayin edilmiştir (Danişmend, 2011: 595). Daha sonra İstanbul'a dönmek için yola çıkan Osmanlı donanması 1574 Ekim başlarında tersane-i amireye girmiştir (Çelebi, 2007: 121). Peçevi'ye göre ise donanmanın İstanbul'a geliş tarihi 16 Haziran 1574 tür (Peçevi, 1918: 356). Donanma İstanbul'da büyük bir coşkuyla karşılanmış, Tunus'un fethiyle görevlendirilen paşalar padişahın iltifatını görmüşlerdir. Padişah II. Selim, Kılıç Ali Paşa'ya başarısından ötürü içinde üç bin duka altın kıymetinde murassa bir kılıcın da bulunduğu birçok hediye vermiştir (Danişmend, 2011: 595). Gelibolulu Mustafa Ali'ye göre ise Tunus seferinde bütün sıkıntıyı Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa'nın çekmiş olmasına rağmen vezir Sinan Paşa bütün başarıyı kendisine mal etmiş ve Tunus fatihi olmuştur (Ali, 2000: 190).

SONUÇ

Kuzey Afrika'da kalıcı bir güç haline gelmek Habsburglar ve Osmanlılar için önemli bir durumdu. Bu iki devlette Tunus'ta güçlü bir

hâkimiyet kurmak için mücadele vermiştir. Bu mücadelenin temelinde yatan nedenlerden birinin İnebahtı savaşı olduğunu söylemek pek yanlış olmaz. İspanyollar İnebahtı’da Osmanlılara karşı kazanılan zaferin verdiği güvenle ve sahillerini koruma isteğiyle bu mücadelede ısrarcı olmuşlardır. Osmanlılar ise İnebahtı’da kaybedilen itibarını her ne kadar kısa süre içinde meydana getirdiği devasa donanma ile geri kazanmış olsa da, Akdeniz’deki güçlü rakibi olan İspanyollara karşı da bir zafer kazanarak hala yenilmez bir güç olduğunu ispat etmek arzusunu taşımıştır. Osmanlı Devleti Tunus seferinden galip çıkan taraf olmasına rağmen bu sefer Osmanlı donanmasının kazandığı son önemli başarıdır. Tunus seferinden sonra Osmanlı donanması hızlı bir gerileme yaşamaya başlamıştır. İlerleyen yıllarda Osmanlı donanması kara harekâtlarını denizden desteklemek ve Osmanlı sahillerinin güvenliğini sağlamak için sefere çıkmıştır.

1574 Tunus seferi ile burayı kaybeden İspanyollar, Osmanlılar ile tekrar bir mücadeleye girmeyi düşünmemişlerdir. Bu dönemde Osmanlıyla mücadele ederken aynı zamanda Flandra’daki isyanları bastırmakla uğraşan İspanya’nın maddi kaynakları iki taraflı bu savaşı sürdürmek için yeterli değildi. Osmanlı Devletiyle yapılan bu silahlanma yarışının ne kadar süreceğini bilmeyen İspanya, iç işlerine yönelerek tüm gücünü Flandra isyanlarını bastırmaya vermiş ve Akdeniz’deki iddiasından vazgeçmiştir.

XVI. yüzyılın sonlarında Amerika’dan gelen gümüşle tüm dünyanın ekonomisi alt üst olmuş, iki ezeli rakip olan Osmanlı Devleti ve Habsburglar’da bundan etkilenmiştir. İspanya 1575’te iflasını ilan etmiş, bölgede hâkimiyet kuramayan Habsburglar bütün güçlerini Atlantik ötesindeki sömürgeleri üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Osmanlı devleti ise kara ordusuna göre çok daha masraflı olan donanmayı ikinci plana atarak tüm kaynaklarını İran seferi için seferber etmiştir. Yatırım yapılmayan Osmanlı donanması gün geçtikçe zayıflamıştır.

Habsburglar ise Akdeniz yerine denizlerdeki rekabetin en sıcak olduğu Atlantik’te söz sahibi olmaya çalışmıştır. Bunun sebebi İspanya’nın Kuzey Avrupa ve Yeni Dünya’daki kolonilerini tehdit eden Hollanda, İngiltere ve Fransa’ya karşı çıkarlarını korumak olmuştur. Bu yeni rekabet ortamında kullanılan filolar daha uzun mesafeler gidebilen kalyon tipi yelkenli gemilerden oluşmuştur. Osmanlı Devleti ise yelkenli gemi

teknolojisine ayak uyduramamış, Fransa, İngiltere, Hollanda ve İspanya arasındaki bu rekabete dâhil olmamıştır.

KAYNAKLAR

- Aksun, Z. N. (1994), Osmanlı Devletinin Tahlili, Tenkidi, Siyasi Tarihi, C.I, Ankara, Ötügen Yayınevi
- Ali, M. (2000), Gelibolulu Mustafa Ali ve Kühü’l-Ahbar’ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri, Kayseri
- Bilgin, F. (2013), Tunus Üzerinde Osmanlı-İspanyol Hâkimiyet mücadelesi (XVI. Asır), Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, S.12
- Braudel, F. (1990), Akdeniz ve Akdeniz Dünyası, İstanbul: Eren Yayıncılık ve Kitapçılık.
- Danişmend, İ.H. (2011), İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, İstanbul, Doğu Kütüphanesi
- Finkel, C. (2007), Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı, İstanbul, Timaş Yayınları
- Gürkan, E. S. (2011), Osmanlı-Habsburg Rekabeti Çerçevesinde Osmanlılar’ın XVI. Yüzyıl’daki Akdeniz Siyaseti, H. Çoruh, M. Y. Ertaş, M. Z. Köse içinde, Osmanlı Dönemi Akdeniz Dünyası, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 11-50,
- Hammer, J. (2008), Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, İstanbul, Kum Saati Yayınları
- İbn-i Haldun. (1988). Mukaddime. (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları
- Kâtip Çelebi, (2007), Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan Tuhfeti’l-Kibâr Fî Esfâri’l-Bihâr, İstanbul, Kabalcı Kitabevi
- Kavas, A. (2012), “Tunus”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi
- Kurtoğlu, F. (1935), Türk Deniz Tarihinden, İstanbul, Sebat Matbaası
- Peçevi. İ. (1981), Peçevi Tarihi. (1. Baskı). Ankara: Başbakanlık Matbaası.
- Tabakoğlu, H. S. (2016), Akdeniz’de Osmanlı-İspanya Rekabeti, 1560-1574: Teşkilat, Denizgücü ve Savaş, İstanbul

- Turan. Ő. (1992). “Barbaros Hayreddin Paşa”. TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 5, 65-67
- Uzunçarşılı, İ. H. (2011), Osmanlı Tarihi, Ankara, Türk Tarih Kurumu
- Uzunçarşılı, İ.H. (1988). Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye TeŐkilatı. (3. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yiğit. İ. (2012). “Tunus”. TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 41, 385-388